

METODECENTRET

Center for Innovation & Metodeudvikling

Øget social integration af borgere med handicap

DIALOGGRUPPENS FORSLAG

Øget social integration af borgere med handicap

- Dialoggruppens forslag

Udgivet af:

METODECENTRET

Olof Palmes Allé 19

8200 Aarhus N

Udgivet maj 2017

Download på www.metodecentret.dk

Forord

I dag har mange kommuner fokus på medborgerskab for borgere med handicap. I rammeaftalen for kommuner og region i Region Midtjylland for 2016, er der sat fokus på voksenhandicapområdet og på de udfordringer, begrænsninger og dilemmaer, som den enkelte borger med handicap, oplever i sin tilværelse, hvad enten det gælder uddannelse, arbejdsliv, fritid, foreningsliv og muligheden for at indgå i sociale fællesskaber. Det blev aftalt, at kommunerne og regionen skal forpligte sig til:

- At styrke handicappede borgeres muligheder for medborgerskab og aktiv deltagelse i uddannelses- og arbejdslivet, samt sociale fællesskaber.
- At understøtte en stadig progression og udvikling hos de enkelte borgere på voksenhandicapområdet.

Ligeledes er den sociale integration af borgere med funktionsnedsættelser på dagsordenen hos fag- og interesseorganisationer, som engagerer sig i medborgerskabet hos voksne med handicap.

I 2016 besluttede Den Administrative Styregruppe for Social- og Specialundervisningsområdet (DASSOS) at iværksætte et pilotprojekt med det formål at afprøve samarbejdstilgangen *Collective Impact* på botilbudsområdet for voksne handicappede. Formålet var at undersøge om denne tilgang kan bidrage til at skabe øget medborgerskab og integration af voksne borgere med handicap på bl.a. arbejdsmarkedet, i fritidslivet og i det sociale liv i de lokalsamfund, som borgere bor i.

Da gennemførelsen af samarbejdsprojekter med henblik på at skabe kollektiv effekt er langvarige initiativer, hvis resultater ikke nødvendigvis viser sig på kort sigt, var det ikke hensigten i pilotprojektet at afprøve tilgangen i sin helhed, men i stedet at skabe grundlag for at vurdere tilgangens muligheder på handicapområdet.

For at afprøve dele af tilgangen i praksis, har vi samarbejdet med to botilbud: Kastanjebo i Randers Kommune og Uddannelsescenter Mariebjerg i Holstebro Kommune. På baggrund af erfaringerne fra dette samarbejde og litteratur på området har vi udarbejdet en guide, som kan danne inspiration hos bo- og dagtilbud på voksenhandicapområdet til at udvikle og afprøve samarbejdsprojekter, der skaber værdi og øget livskvalitet for borgere med handicap.

Til at understøtte arbejdet nedsatte vi også en dialoggruppe til projektet, som drøftede generelle og principielle muligheder og barrierer for at øge integrationen. Dette papir samler dialoggruppens forslag til, hvordan den sociale integration af borgere med handicap kan fremmes.

Vi vil gerne takke ledere og medarbejdere fra Kastanjebo og Mariebjerg samt dialoggruppens medlemmer for deres uundværlige deltagelse.

Fra fysisk integration til social integration?

Det danske samfunds hjælp og støtte til borgere med handicap har gennemgået en betydelig udvikling i løbet af de seneste 50 år. Op til 1970'erne boede forskellige grupper af voksne borgere med handicap og mere komplekse funktionsnedsættelser på anstalter, ofte beliggende relativt isoleret uden for byerne. Det drejede sig særligt om borgere med udviklingshæmning, forskellige grader af autisme, samt borgere med svære fysiske handicaps, som var særligt plejkrævende. Dette betød for mange borgere livslang isolation fra det omgivende samfund.

I 1980'erne, da amterne overtog driftsopgaven fra staten, forbedredes de fysiske rammer, og der kom fokus på at styrke den socialpædagogiske indsats. Afviklingen af store anstalter blev igangsat, og erstattet af mindre bofællesskaber i bynære områder med den ambition at skabe en mere normaliseret tilværelse for borgerne. 1990'erne var præget af professionel og faglig "afinstitutionisering", bl.a. med nye målsætninger om "at komme ud af institutionerne" med udgangspunkt i en "ud og hjem" filosofi, hvor borgerne skulle opleve et miljøskifte hver dag, fx gennem hjemmebesøg hos familiemedlemmer, fritidsaktiviteter og arbejde på beskyttede værksteder. Dette afstedkom et øget fokus på den enkelte borgers ressourcer og selvudvikling.

Udviklingen af tilbud på voksenhandicapområdet har således bevæget sig fra at se på bolig/hjem som et "opbevaringssted", over et mere klientorienteret perspektiv med flere rettigheder og bedre rammer, til et brugerperspektiv i 90'erne med fokus på bofællesskaber. På trods af denne utvivlsomt positive udvikling, har den fysiske integration af borgere med handicap i det omkringliggende samfund ikke medført en tilsvarende social integration.

Mange borgere med handicap, som bor i botilbud, har fortsat meget få tilknytninger til lokalsamfundet, både hvad angår tilknytning til arbejdsmarkedet, uddannelsessystemet, fritids- og foreningsliv samt sociale fællesskaber i øvrigt.

På denne baggrund har DASSOS taget initiativ til at gennemføre et pilotprojekt om at skabe nye muligheder for social integration af borgere med handicap i botilbud. Projektet har haft til formål med inspiration fra den såkaldte *Collective Impact*-tilgang at undersøge, hvordan offentlige, frivillige og private aktører og organisationer i fællesskab kan skabe nye rammer og muligheder for integration af borgere med handicap i sociale fællesskaber, på arbejdspladser og i kultur- og fritidsliv.

Til at styrke det lokale arbejde med at skabe sådanne samarbejdsprojekter har vi udarbejdet en guide til, hvordan bo- og dagtilbud på handicapområdet kan udvikle og tilrettelægge sådanne initiativer.¹ Guiden samler erfaringerne fra pilotprojektet. Det kan imidlertid være vigtigt for graden af succes af lokale initiativer at være opmærksom på, at arbejdet med at engagere og skabe opbakning i et lokalområde til at øge integrationen af borgere med handicap på eksempelvis et botilbud også kan påvirkes af en række kontekstuelle forhold. Dette har været drøftet i projektets dialoggruppe.

---

¹ Guiden kan hentes på metodecentrets hjemmeside <http://metodecentret.dk/udgivelser.aspx>.

Dialoggruppens forslag

I dialoggruppen deltog følgende organisationer:

- DASSOS
- Danske Handicaporganisationer
- Handicaprådet Randers
- Handicaprådet Viborg
- Holstebro Kommune
- Jyden Bur
- Landsforeningen Ligeværd
- Metodecentret
- Randers Kommune
- Region Midtjylland
- Rummelig i midt
- ULF
- VIA Holstebro
- Viborg Kommune
- Vorup FB

Gruppen pegede i sit arbejde på en række forhold, som i større eller mindre udstrækning må forventes at rammesætte et lokalt samarbejdsprojekt og øge eller begrænse mulighederne for at opnå succes. Gruppen har primært haft fokus på integration af borgere med handicap på arbejdsmarkedet, hvilket blev drøftet over fire møder. Gennem disse drøftelser udpegede gruppen en række forslag til styrkelse af denne indsats.

Forslagene kan opdeles på tre dimensioner:

1. **Øge viden om borgere med handicaps:** Der er mange myter og fordomme om borgere med handicaps i samfundet og blandt den brede befolkning. Dette medvirker til at forstærke barriererne for, at borgere med handicap kan inkluderes på arbejdsmarkedet. Der bør arbejdes målrettet med at øge vidensniveauet, både om borgere med handicaps generelt og om det enkelte menneske.
2. **Nedbryde kulturelle og sociale barrierer:** Vanetænkning, organisatoriske strukturer, professionelle normer og sociale omgangsformer kan ofte medvirke til at gøre det vanskeligere for borgere med handicap at komme ind på arbejdsmarkedet på trods af ønsker om det modsatte. Det er vigtigt at adressere disse barrierer og arbejde for at nedbryde dem.
3. **Forbedre udnyttelsen af eksisterende muligheder:** Der er i dag en række gode eksempler på, at borgere med handicap på trods af barrierer bliver inkluderet på arbejdsmarkedet og der er i den offentlige indsats for borgerne mange muligheder, der ikke bliver udnyttet tilstrækkeligt i dag. Et større fokus på at anvende de gode erfaringer og de eksisterende muligheder kan medvirke til at øge integrationen af borgere med handicap.

I det følgende præsenterer vi en række konkrete forslag til, hvordan indsatsen kan styrkes inden for hver af disse tre dimensioner.

1. Øge viden om borgere med handicaps

- **Bred oplysning**

Der er behov for et generelt oplysningsarbejde til virksomheder og til samfundet i øvrigt om borgere med handicaps og hvad deres handicap indebærer. Dette kan fx ske både i skole- og uddannelsessystemet samt formidling på biblioteker m.v.

- **Specifik viden om den enkelte borger**

Den enkelte virksomhed har behov for specifik viden om borgeren som menneske og hans eller hendes handicap. Kommunerne bør være opmærksomme på dette i samarbejdet med virksomhederne og sikre at virksomheden klædes godt på til at modtage borgeren på arbejdspladsen.

- **Individuelle løsninger**

Borgere med handicaps er en stor og meget differentieret gruppe. Det er derfor vigtigt, at der i integrationen på arbejdsmarkedet er fokus på at skabe individuelle løsninger for den enkelte borger.

- **Forventningsafstemning mellem virksomhed, borger og kommunal forvaltning**

Den lokale ledelse på virksomheden skal forventningsafstemme arbejdsopgaver med borgeren og den kommunale forvaltning under hensyntagen til borgerens evner og kunnen. Det er vigtigt, at virksomheden laver klare aftaler med borgeren om, hvilke arbejdsopgaver han eller hun skal løse og følger op på, om opgaverne er passende i forhold til borgerens kompetencer. I denne proces er det også vigtigt, at tillidsrepræsentanter på virksomheden inddrages.

- **Oprette ekspertteams i kommunerne**

Der mangler mange gange kompetencer i kommunerne om borgere med handicap blandt de medarbejdere, som skal samarbejde med virksomheder om integration af borgerne på arbejdspladsen. Mange borgere med handicap kan have svært ved at udtrykke et eksplicit "nej", hvis de stilles overfor arbejdsopgaver på en virksomhed, som de ikke magter. Derfor bør der i rådgivningen og støtten til virksomhederne indgå en pædagogisk faglighed, som kan hjælpe borgeren og virksomheden med at få sagt fra for opgaver, der ikke passer til borgeren. Flere medarbejdere med relevant social- eller sundhedsfaglig baggrund i kommunerne vil derfor kunne medvirke til at styrke rådgivningen af virksomhederne, ligesom kommunerne fx kan uddanne mentorer, som virksomhederne får adgang til at anvende.

2. Nedbryde kulturelle og sociale barrierer

- **Skabe trædesten for borgerens drømme**

Det offentlige hjælpesystem skal lære borgeren og hans eller hendes drømme bedre at kende – og skabe trædesten for at realisere dem. Borgerens ønsker bør danne udgangspunkt for tilrettelæggelsen af den hjælp det offentlige giver borgeren og dermed grundlag for individuelt udformede indsatser. Dette indebærer også, at det offentlige skal acceptere, at nogle borgere ikke ønsker at blive integreret på arbejdsmarkedet.

- **Mere risikovillighed**

Ledelsen og fagligheden i den offentlige indsats skal have mere fokus på inddragelse af borgeren og på at facilitere hans eller hendes ønsker til tilværelsen. Dette indebærer, at de professionelle i borgerens liv i nogle tilfælde skal være mere risikovillige og mindre beskyttende over for borgeren.

- **Ledelsen som rollemodel**

Den lokale ledelse på virksomhederne bør gå forrest som det gode eksempel i integrationen af borgeren på virksomheden, fx ved at sørge for at borgeren deltager i virksomhedens sociale liv.

3. Forbedre udnyttelsen af eksisterende muligheder

- **Uddannelsessystemet som drivkraft**

Der bør i højere grad fokuseres på integration borgere med handicaps i uddannelsessystemet, fx på erhvervsskoler, da dette kan fungere som drivkraft for senere arbejdsmarkedsintegration.

- **Bedre brug af beskyttet beskæftigelse**

Beskyttet beskæftigelse anvendes i dag til en del borgere med handicaps. For det meste bidrager denne indsats dog ikke til at fremme borgernes integration på det almindelige arbejdsmarked. Der er således potentiale i at bruge beskyttet beskæftigelse anderledes for nogle af de borgere, der i dag indgår i dette tilbud. Det kan fx ske ved at skabe bedre muligheder for uddannelse eller træning til arbejdsmarkedet, til at skabe netværk med andre eller til jobkonsultation.

- **Mere koordination og tværgående samarbejde i kommunerne**

Kommunerne bør etablere et mere tværgående samarbejde, fx mellem socialområdet og jobcentrene. Der er behov for en bedre koordinering mellem den praktiske, pædagogiske støtte til borgeren og den arbejdsmarkedsrettede indsats. Kommunale tovholderfunktioner kan eksempelvis bidrage til at afhjælpe dette.

- **Skabe tryghed for virksomhederne**

Der kan skabes mere tryghed for virksomhederne til at indgå i samarbejde med kommunerne om inklusion af borgere med handicap på arbejdspladserne, hvis kommunerne i højere grad sørger for at stille relevante hjælpemidler eller personlig assistance til rådighed. Det vil endvidere styrke mulighederne for at lave individuelt tilpassede løsninger, hvis det i højere grad bliver muligt for borgernes egne sagsbehandlere at visitere hertil.

- **Kortlæg erfaringer og muligheder**

Der er mange virksomheder der i dag tager et stort socialt ansvar. Disse gode eksempler kan med fordel kortlægges og beskrives til inspiration for andre. I forlængelse heraf bør de mulige arbejdspladser for borgere med handicap beskrives mere konkret til at hjælpe med at målrette integrationsindsatsen.

- **Anerkende virksomheder, som tager ansvar**

Det offentlige system kan i højere grad end i dag anerkende virksomheder, som tager socialt ansvar, fx gennem priser, mærkningsordninger eller lignende.

- **Styrket implementering af handicapkonventionen**

Implementeringen af handicapkonventionen bør styrkes, da der er flere elementer af denne konvention der ikke på nuværende tidspunkt er tilstrækkeligt udmøntet. Det gælder fx borgernes muligheder for at komme til og fra arbejde samt fysisk tilgængelighed og adgang til uddannelse.

- **Undgå konkurrenceforvridning**

Der er en bekymring blandt arbejdstagerne om, at ordninger til integration af borgere med handicap kan medvirke til konkurrenceforvridning. Der bør etableres en stærkere dialog mellem arbejdsgiver- og arbejdstagerorganisationer på området.

- **Opret flere socioøkonomiske virksomheder**

Det offentlige bør understøtte oprettelsen af flere socioøkonomiske virksomheder, som kan danne rammer for arbejdspladser for borgere med handicaps. Det kan fx ske gennem bedre og mere koordineret vejledning af socialøkonomiske virksomheder samt styrket inddragelse af det lokale erhvervsliv og civilsamfund i arbejdet med socialøkonomiske virksomheder. Der er i dag flere initiativer, der kan bruges til at understøtte dette arbejde, fx Rummelig i Midt (www.rummeligmidt.dk).

- **Åben dialog i virksomhederne**

Den lokale ledelse på virksomhederne skal kommunikere integrationsopgaven af borgere med handicaps tydeligt til virksomhedens øvrige ansatte. Det er vigtigt, at bekymringer hos de ansatte bliver adresseret og at forventningerne afstemmes.